

вирішення цієї проблеми вбачається не в поверхневому поглинанні такої великої кількості інформації, а засвоєнні порівняно обмеженого та раціонально відібраного пізнавального матеріалу. Найбільш ефективний шлях до цього лежить через популяризацію науки з акцентуванням уваги на філософсько-світоглядний зміст знання. Адже міцна світоглядна основа спонукає до постійного зіставлення й аналізу фактів і оцінок, пошуку альтернативних джерел інформації, формування власних висновків і суджень [3].

Процес популяризації науки стикається з низкою інших труднощів: падінням престижу науки та науково-популярної діяльності; байдужим ставленням до науки значної частини майбутніх і практикуючих журналістів; складністю в освоєнні мистецтва наукової популяризації; комерційною нестабільністю науково-популярних проектів і обумовлений нею низький рівень доходів у цій галузі; непристосованістю проектів даного напрямку до сучасних ринкових умов; недостатнім ступенем суспільної зацікавленості в розвитку популяризації науки.

До вирішення завдань з популяризації наукових знань, окрім самих науковців варто залучати також вищі навчальні заклади, журналістів, видавців, вітчизняні та зарубіжні благодійні фонди. Зокрема, використання ЗМІ науковцями сприятиме широкому визнанню їх наукових досягнень та сприятиме формуванню позитивного міжнародного іміджу, налагодженню наукових зв'язків.

Список використаних джерел

1. Дивеева А. Способы и формы воздействия новых информационных технологий на популяризацию науки. *Научно-культурологический журнал*. 2014. №6 [279]. URL: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=3888&level1=main&level2=articles>.
2. Пичугина Т.Б. В Café Scientifique подают науку со сливками. *Российская наука и СМИ: сб. статей Международной интернет-конференции*. М. : КноРус, 2004. С. 384–386.
3. Формування наукового світогляду та популяризація наукових знань: проблеми, ризику, перспективи. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1650/>.

А. А. Загородня, к.п.н., доцент
Національна академія педагогічних наук України
(м. Київ, Україна)

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

Знаходячись у постійному русі, освіта переживає відповідні зміни (інтернаціоналізації, глобалізації, масовізації), які будуть впливати на середню загальну освіту в глобальному масштабі, обумовлені поєднанням результатів подій, що відбулися, з одного боку, і реакцій на ці події з боку держав, суспільств та сучасного ринку праці. Ключовим орієнтиром стає навчання й

виховання абсолютно нового покоління молоді, спроможного швидко і легко адаптуватися до плинних умов сьогодення, креативно мислити та досягати високих результатів у своїй майбутній професійній діяльності. Цьому сприяє вдосконалення та реорганізація системи освіти. Одним із шляхів реалізації якої є впровадження в середніх загальноосвітніх закладах освіти профільного навчання, що ґрунтується на принципах [3, с. 67]: фуркації (розподіл учнів за рівнем освітньої підготовки, інтересами, потребами, здібностями і нахилами); варіативності й альтернативності (освітніх програм, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення); наступності та неперервності (між допрофільною підготовкою і профільним навчанням, професійною підготовкою); гнучкості (змісту і форм організації профільного навчання, у тому числі дистанційного; забезпечення можливості зміни профілю); діагностико-прогностичної реалізованості (виявлення здібностей учнів для їх обґрунтованої орієнтації на профіль навчання).

Відтак, ретроспективний аналіз процесу реалізації ідеї профільного навчання в старшій школі України дає змогу зробити висновки про те, що профілізація навчання має досить тривалу світову й вітчизняну історію.

Відправною точкою реалізації профільного навчання в старших класах середньої загальноосвітньої школи України були 20-ті рр. ХХ ст. [7, с. 438]. Тоді, усвідомлюючи необхідність підготовки до професійної діяльності, було ухвалено постанову колегії НКО (Народний комісаріат освіти) від 30.12.1929 р. «Про реорганізацію семирічних трудшкіл». В якій зазначалося, що головним завданням реорганізації семирічної школи є забезпечення її зв'язку та участі підростаючого покоління у виробничому житті суспільства. Пропонувалося спрямувати освітній процес на вивчення основ виробництва. Саме в той час було створено професійні школи різних типів (індустріально-технічні, сільськогосподарські, соціально-економічні, медичні, мистецькі, ремісничо-промислові, будівельні, транспортні), де після закінчення семирічної трудової школи учні навчалися протягом 3-4-х років та готувалися до майбутньої трудової діяльності.

У 1930-1950-х рр. в УРСР була запроваджена загальноосвітня 10-річна школа «знань» або «навчання», а у 1958 році прийнято Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям та про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР», відповідно до якого створювалися спеціалізовані школи для обдарованих дітей (фізико-математичнв, художні, музичнв, з поглибленим вивченням іноземних мов тощо) [1, с. 23].

У 1960–80-ті рр. ХХ ст. створювалася система професійно технічної освіти, розгорталося трудове й професійне навчання на навчально-виробничих комбінатах, а у школах започаткували класи з поглибленим вивченням окремих предметів, запроваджувалися факультативи з поглибленим вивченням основ фізико-математичних, природничих та гуманітарних наук, а також всебічний розвиток інтересів і здібностей учнів, починаючи з 7-го класу [2, с. 20].

У 1985 р. був розроблений і затверджений «Тимчасовий перелік професій» за якими проводилася підготовка учнів у міжшкільних НВК, а у 1987 р. в

навчальні плани 7–8 класів був уведений спеціальний навчальний предмет «Основи виробництва. Вибір професії», метою якого було надання профорієнтаційної допомоги учням у виборі майбутньої професії. Кінець 1980-х–початок 1990-х рр. відзначається розширенням мережі спеціалізованих закладів освіти – з'являються гімназії, ліцеї, коледжі, в яких освітній процес побудованим на поглибленому вивченні окремих предметів, які потрібні їм для подальшого навчання у закладах вищої освіти [6].

Подальший розгортання процесу реалізації профільного навчання в старшій школі України відбулося у 1990 році, коли на засіданні Президії АПН СРСР було заслухано «Концепцію диференціації навчання у середній загальноосвітній школі», розроблену колективом співробітників НДІ загальної середньої освіти АПН СРСР. Згідно до Концепції, метою диференційованого навчання із психолого-педагогічної точки зору є індивідуалізація навчання, основана на створенні оптимальних умов для виявлення задатків, розвитку інтересів та здібностей кожного школяра; із соціальної точки зору – цілеспрямований вплив на формування творчого, інтелектуального, професійного потенціалу суспільства з метою раціонального використання можливостей кожного члена суспільства і його взаємовідносин із соціумом; з дидактичної точки зору – вирішення назрілих проблем школи шляхом створення нової методичної системи диференційованого навчання учнів, що ґрунтується на принципово новій мотиваційній основі [4, с. 42]. В основу концепції було покладено дві форми диференціації: внутрішню і зовнішню. Внутрішня диференціація передбачала різне навчання у великих групах учнів (класах), відповідно до певних ознак, варіативність темпу вивчення матеріалу, диференціацію навчальних завдань, вибір різних видів діяльності, визначення характеру і ступеня дозування допомоги вчителя. Внутрішня диференціація передбачала використання як традиційної форми врахування індивідуальних особливостей учнів (диференційований підхід), так і рівневої диференціації на основі планування результатів навчання. Зовнішня диференціація розглядалася як створення на основі певних принципів (інтересів, здібностей, нахилів, досягнутих результатів, проектованої професії) відносно стабільних груп, у яких зміст освіти та поставлені вимоги відрізняються.

У Концепції вперше було з'ясовано різницю між профільним і поглибленим навчанням, яка полягає в ступені спеціалізації і, як наслідок, у глибині відповідних курсів і широті охоплення контингенту школярів. Поглиблене навчання відзначається просунутим рівнем підготовки школярів, який дозволяє досягти високих результатів і разом з тим обмежує кількість учнів. Профільне навчання вирізняється демократичною і широкою формою фуркації школи. У кожному із профілів увага приділялася профілюючим предметам, на які виділялася істотна частка загального навчального навантаження. Для профілюючих предметів компенсувалися втрати навчального часу за рахунок загального скорочення навчального навантаження [4, с. 43]. В умовах малокомплектних шкіл доцільно було реалізовувати диференційоване навчання через факультативи.

У Концепції зазначалося, що розроблений базовий план передбачає 2-річну профільну диференціацію. Проте рекомендувалося створення трирічної старшої школи з тим, щоб забезпечити повноцінну загальноосвітню підготовку з поглибленим вивченням тих чи інших циклів предметів. Опорною базою для закладів нового типу мали стати заклади вищої освіти, технікуми, підприємства і УПК, виробничі і науково-виробничі кооперативи, а також державні й суспільні організації [4, с. 47].

Проте з прийняттям у 2016 р. «Концепції Нової Української школи» [5], відсоток базового та варіативного компонентів освіти зазнає змін. Згідно з концепцією НУШ, до 2023 року має бути прийнятий новий стандарт профільної школи, до 2025-ого сформована мережа закладів III ступеня, а до 2027-ого – повноцінний запуск профільної школи і основі якої закладено новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей необхідних для успішної самореалізації в суспільстві; наскрізний процес навчання який формує цінності; партнерські стосунки між учителем та учнем; набуття компетентностей для життя; загальнокультурна грамотність; свобода прояву творчості; орієнтація на потреби учня (дитиноцентризм) та ін..

Провідною ідеєю супроводу профільного навчання в умовах реалізації НУШ є спрямування у профільній школі (академічне чи професійне), яке учні матимуть змогу обирати самостійно, формуючи при цьому відповідний індивідуальний навчальний план в межах одного закладу освіти.

Проведений ретроспективний аналіз процесу реалізації ідеї профільного навчання в старшій школі України, дає підстави зробити висновок, що сьогодні школа має найповніше реалізувати принцип особистісно-орієнтованого навчання, що значно розширюватиме можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії, враховуючи при цьому їх індивідуальні особливості, освітні потреби, нахили, інтереси, здібності, зацікавленість й орієнтацію на майбутню професію.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. (2013) Державна політика стосовно диференціації організації і змісту шкільної освіти в українській радянській соціалістичній республіці (кінець 30-х – перша половина 50-х років XX ст.). Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2013 рік. Київ: Інститут педагогіки, 23.
2. Дічек Н. (2013) Організація навчального процесу в історії вітчизняної школи: від уніфікації до диференціації (40-80-ті рр. XX ст.). Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2013 рік. Київ: Інститут педагогіки, 20.
3. Загородня А. (2019) Спеціалзовані школи як провісники профільного навчання У 90-Х роках XX століття. Науково-пед. журн. «Молодь і ринок». Вип. 4(171), 66–72.
4. Монахов В. (1990) Дифференциация обучения в средней школе. Советская педагогика. Вип. 8, 42–47.
5. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

6. Пироженко Л. (2013) Факультативи у вітчизняній школі 70-х років ХХ століття. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2013 рік. Київ: Інститут педагогіки, 30.

7. Федюк У. (2014) Тенденції реформування старшої профільної школи в Україні. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. Вип. 41, 437–442.

Л. М. Имамалиева, д.ф.н., проф.
Бакинский славянский университет
(г. Баку, Азербайджан)

«КИТАБИ-ДЕДЕ ГОРКУД» В НАУЧНОМ РАКУРСЕ МИРОВОГО ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ

Созданный азербайджанским народом эпос «Китаби-Деде Горгуд» своим гуманизмом, достояние не только азербайджанцев, не только тюркского мира, но и всего человечества. Научный мир познакомился с «Китаби-Деде Горгуд» в 1815 году. Впервые в Дрезденской библиотеке эпос «Китаби-Деде Горгуд» обнаружил Генрих Фридрих фон Диц.

С 1814 года в творчестве Г.Ф.Дица начался период «Китаби-Деде Горгуд» Сравнив свою копию с экземпляром огузнаме «Китаби-Деде Горгуд» найденной им в Дрезденской королевской библиотеке, он выбрал рассказ «Басат убивает Тепегёза», перевел его на немецкий язык и, написав к нему обширное «Введение», напечатал. Тем самым познакомив мир с данным эпосом, ученый сравнил образ Тепегёза с гомеровским Циклопом и поддержал мнение о том, что образ Тепегёзе был создан раньше Полифема.

По мнению Г.Ф.Дица, некоторые мифологические сюжеты в «Китаби-Деде Коркуд» (например, сюжет о Тепегёзе) подготовили почву для создания в Греции аналогичных сюжетов. Образ Тепегёза в «Китаби-Деде Горгуд» является более древним, чем образ Полифема в «Одиссее» Гомера. Г.Ф.Диц, давший подробную информацию об эпосах, в своём исследовании писал: «Тепегёз описывается как громадный человек с одним глазом на лбу, огромным ростом и большой силой. В буквальном смысле имя Тепегёз, т.е. человек с глазом на лбу (Scheitel-Auge), он получил именно из-за своего глаза. Это то самое существо, известное у греков, как Циклоп, которое дает нам больше информации о Циклопе, чем все другие образы, похожие на гомеровского одноглазого великана» [1, с. 18-19].

До настоящего времени известны две рукописи эпоса. Одной из них является Дрезденский, а другой – Ватиканский экземпляр рукописи. «Впервые информацию о Ватиканском экземпляре в 1950 году дал итальянский ученый Этторе Росси. В 1952 году он написал произведение в 364 страницы, в которое вошло факсимиле Ватиканского экземпляра рукописи о Деде Горгуде» [3, с. 69].

Видный немецкий ученый Теодор Нельдеке в 1859 году сделал копии эпосов и намеревался перевести их на немецкий язык и напечатать. Но некоторые проблемы помешали ему выполнить поставленную перед собой